

Мовно-літературна галузь
Освітній компонент:
Мови корінних народів та національних меншин України

Навчальна програма
з російської мови та читання
(складник типової освітньої програми)
для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти
з навчанням українською мовою

Пояснювальна записка

Навчальна програма з російської мови та читання для закладів загальної середньої освіти розроблена відповідно до Закону України «Про освіту» (2017), Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87. Вона є складником типової освітньої програми та базується на відповідних ключових Європейських компетентностях: уміння вчитися впродовж життя, спілкуватися державною українською та російською мовами, спілкуватися іноземними мовами, застосовувати природничі науки і технології, використовувати математичні, інформаційно-комунікаційні, соціальні і громадянські, здоров'язбережувальні, загальнокультурні і підприємницькі компетентності.

Метою початкового курсу вивчення російської мови у закладах загальної середньої освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей російською мовою; формування шанобливого ставлення до культурної спадщини етносів, що населяють Україну; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей учнів; формування навичок усвідомленого підходу до розуміння та порівняння мовних елементів української та російської мов для подальшого планомірного їх вивчення.

Для досягнення мети у програмі комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції мови.

Освітня функція спрямована на розвиток розумових здібностей сучасних учнів, їхньої пізнавальної активності, самостійності, сприяє формуванню комунікативної компетенції у відповідності до положень Державного стандарту початкової освіти, усвідомлення учнями значення мови для життя у мультилінгвальному світовому просторі.

Виховна функція спрямована на формування всебічно розвиненої особистості, її індивідуальних якостей, а саме: позитивного ставлення до мови як засобу спілкування та основи культурної спадщини народу – носія цієї мови, збереження культури, народних звичаїв та традицій, формування поваги та толерантного ставлення до представників інших культур і національностей, культури спілкування, загальноприйнятої в сучасному полікультурному світі.

Розвивальна функція мови зорієнтована на формування творчої особистості, адже пізнавальні процеси продуктивно впливають на розвиток мислення, пам'яті, уяви, спостережливості; розвиток потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання мови, здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української та російської мов, читання, дитячої книжки, формування пізнавального інтересу до художнього слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;

- розвиток мислення, мовлення, уяви, інтелектуальних і літературно-творчих здібностей школярів, сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь;

- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;

- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячими книжками;

- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);

- формування первинних навичок співпраці в парах, групах та команді; виконання різних ролевих функцій у колективі;

- дослідження мовних одиниць і явищ, опанування початкових лінгвістичних знань і норм виучуваної мови;

- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань вивчення російської мови виділено такі **змістові лінії** навчальної програми: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Зміст типової навчальної програми не обмежує самостійності й творчої ініціативи вчителя, бо передбачає гнучкість у розподілі навчального матеріалу та урахування потреб учнів, зумовлених віковими особливостями школярів та реаліями суспільного життя.

Принципи відбору змісту навчання зумовлені методичними засадами, а саме:

- поступовим зростанням складності;

- циклічною повторюваністю тем з подальшим розширенням;

- мотивованим відбором тем, обґрунтованим віком та інтересами школярів;

- відповідністю змісту меті навчання російської мови для її подальшого вивчення у 5–12 класах;

можливістю реалізації бікультурних і білінгвальних співставлень;
використанням діалогу культур та етнокультурного (національно-регіонального) компоненту на різних етапах навчання;
оптимізацією навчального процесу з метою збереження фізичного, психічного та емоційного здоров'я молодших школярів.

Методичними засадами є:

використання сучасних освітніх навчальних і ігрових технологій;
розвиток особистості дитини, його мовленнєвих і розумових здібностей;
комунікативний підхід: оволодіння основами літературної російської мови як засобу спілкування на практичній основі;
формування комунікативних, соціальних і предметних компетентностей;
оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо) відбувається поступово та інтегровано;
поетапно-концентрична презентація мовного та мовленнєвого навчального матеріалу;
пріоритетне засвоєння норм літературної мови, відмінних від особливостей російської говірки, діалекту;
використання знань, вмінь та навичок, що придбані в процесі вивчення інших мов;
правильне використання принципу апроксимації, що сприятиме подоланню учнями страху перед евентуальною (можливою) помилкою та підвищенню рівня їхньої мовленнєвої активності.

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Робота з аудіювання передбачає розвиток у дітей уміння зосереджено слухати все більш тривалі й складні висловлювання, розуміти їх з першого представлення, удосконалення слухової пам'яті. З цією метою слід розвивати мовленнєвий слух учнів, уміння уважно прислухатися до інформації й диференціювати у звуковому потоці специфічні елементи – схожі, але не однакові слова; слова певного складового складу; речення, що складаються з відповідної кількості слів; паузи в реченні тощо. При цьому результатом аудіювання має бути розуміння прослуханого: усвідомлення значення окремих елементів висловлювання (слів, сполучень слів, речень); його фактичного змісту.

При аудіюванні важливо не лише аналізувати зміст тексту, але й розуміти логіку його побудови, доцільність кожної із структурних частин, інтонаційні особливості деяких речень (що містять питання, спонукання); прислухатися до використання мовних засобів для створення певного настрою, враження та ін.

Для аудіювання необхідно добирати або складати текст, який відповідає завданням уроку за тематикою, обсягом, ступенем складності для

учнів. В якості аудіотекстів можуть бути використані художні, науково-художні твори, а також зв'язні висловлювання вчителя про Україну, її природу, видатних людей, у тому числі про письменників, художників, музикантів; героїв країни, воолонтерів; про світ життя сучасної дитини (родина, школа, дружба, пригоди, захоплення); про шанобливе ставлення до мови, яку вивчають, мов народів Європи, у тому числі про мовні цікавинки (про значення, походження слова, про спосіб виконання цікавого завдання тощо). Бажано використовувати й тексти культурологічного змісту (про звичаї і традиції народів, які проживають в Україні).

Навчання говоріння передбачає цілеспрямовану комплексну роботу із збагачення словникового запасу школярів, виховання звукової культури мовлення, оволодіння граматичним ладом мовлення, розвитку виразності й зв'язності висловлювання, уміння розрізняти особливості й брати участь у діалозі й монологі. При цьому використовують відомості про текст, про особливості мовленнєвого висловлювання, які учні отримали на уроках української мови (про тему й основну думку, структуру висловлювання, необхідність дотримуватися мовленнєвого етикету, враховувати особливості ситуації спілкування тощо).

У навчанні говоріння значна роль відводиться ігровим формам організації мовленнєвої діяльності: дидактичні ігри та ігри з логічним навантаженням сприятимуть розширенню й уточненню лексичного запасу молодших школярів; рухливі ігри із супровідними текстами й сюжетно-рольові, творчі ігри дозволять учням чітко визначити характер мовленнєвої ситуації, місце дії, підготовку співрозмовника, мету висловлювання.

Для розвитку діалогічного й монологічного усного мовлення необхідно створювати такі навчально-мовленнєві й комунікативні ситуації, які б стимулювали учнів висловлювати свої думки, почуття, потреби обговорювати проблеми, що їх цікавлять. Важливо вчити дітей висловлювати власну думку про ту чи іншу подію, явище; аргументувати свою думку, позицію; коректно вислуховувати інші думки, зіставляти їх з власною позицією.

При цьому слід широко застосовувати роботу в парах або невеликих групах, що створюватиме умови для активізації мовленнєвої діяльності більшості учнів класу, засвоєнню школярами культури спілкування, навичок використання формул мовленнєвого етикету, уміння уважно й доброзичливо вислуховувати співрозмовника; погоджуватися з ним або виражати незгоду в тактовній формі, сказати приємне тощо.

Змістова лінія «**Читаємо**» передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Навчання читання передусім передбачає засвоєння механізму плавного складового читання або читання цілими словами, нормативне озвучування прочитаного у відповідності з правилами літературної вимови, адекватне розуміння представленої інформації, виховання інтересу й любові до читання, до дитячої літератури, виховання засобами художнього слова громадянина України, формувати позитивні естетичні смаки, розвивати емоційні почуття школярів, формувати моральні якості молодшого школяра, стимулювати пізнавальні інтереси, інтелектуальні здібності, удосконалювати мовлення.

З цією метою необхідно ознайомити школярів із специфічними літерами графіки російської мови, сприяти закріпленню продуктивних способів читання (спочатку – плавно по складах, потім – плавно цілими словами).

Подальша робота з читання передбачає розвиток у дітей таких умінь:

читати вголос плавно, правильно, усвідомлено, виразно;

в темпі, що відповідає швидкості звичайного усного мовлення, орієнтуючи своє читання на слухача;

читати мовчки незнайомий текст із швидкістю, яка дещо вища за швидкість читання вголос, розуміти прочитане;

самостійно працювати з книгою (навчальною, пізнавальною, художньою, довідковою).

Роботу з читання слід організувати так аби читання учнів регулярно використовувалось як вид мовленнєвої діяльності (специфічна форма спілкування з автором повідомлення), важливий для вирішення різноманітних навчально-пізнавальних завдань: малювання за текстом, виготовлення предмета за прочитаною інструкцією, читання для слухача з метою донести зміст незнайомого йому тексту тощо.

Робота з читання передбачає також удосконалення у школярів уміння працювати з книгою як джерелом інформації.

З цією метою необхідно систематично пропонувати школярам завдання на знаходження певної сторінки в книзі, не гортаючи всю підряд; користування змістом; визначення на сторінці тексту із заданим змістом; диференціацію шрифтів (звичайний, жирний, курсив); розуміння призначення умовних позначок та ін.; а також на користування дитячою бібліотекою, самостійний вибір творів для читання.

Матеріалом для читання мають бути твори, що стимулюють інтерес до читання дитячої літератури, сприяють вихованню громадянських почуттів й уявлень, навчають дітей бачити гармонію у природі, мистецтві, житті людей. Важливо продемонструвати молодшим школярам авторське, тематичне й жанрове розмаїття світу дитячої літератури, допомогти учням сформувати особисті художні переваги, естетичний смак.

Коло читання складають тексти різних стилів (розмовного, художнього, науково-популярного), родів літератури (епічні, ліричні) й різних жанрів (загадки, прислів'я, приказки, казки, легенди, оповідання, вірші, байки тощо). Для читання молодшим школярам пропонуються твори усної народної творчості та твори майстрів художнього слова достатньо різноманітної

тематики, у тому числі героїко-патріотичної: минуле й сучасне України, звичаї і традиції народів, які проживають в Україні, відомості про найбільш відомих письменників-класиків і сучасників, які пишуть для дітей та про дітей, про повсякденне життя дітей, їхні інтереси, про навчання й відпочинок, пригоди, природу, рослинний і тваринний світ, про піклування дорослих і дітей про нього.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Опанування графічної системи мови, розвиток техніки письма, культури оформлення письмової роботи передбачають позитивне перенесення відповідних умінь, сформованих на уроках української мови. При цьому формування правописних навичок може супроводжуватися негативним перенесенням знань й умінь, автоматизованих на уроках української мови, що потребує цілеспрямованої роботи щодо попередження алфавітних й орфографічних помилок. Репродуктивні види графічних завдань (списування, письмо по пам'яті, зорові й зорово-слухові диктанти), що використовуються в необхідній кількості й з поступовим нарощуванням правописних труднощів, будуть сприяти стабілізації техніки письма школярів. Проте важливо не зловживати репродуктивними завданнями, оскільки вони не сприятимуть вирішенню комунікативних завдань. Для розвитку у дітей інтересу до продукування писемного мовлення доцільно впроваджувати творчі письмові роботи, наприклад, вільний диктант, переказ, твір, вільне письмо. При цьому слід організувати роботу так, аби у тих, хто виконує письмове завдання, обов'язково були читачі або співавтори.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил правопису, на формування в молодших школярів умінь послуговуватися російською мовою в усіх сферах життя, дотримуючись її літературних норм.

Вивчення молодшими школярами елементів синтаксису необхідно для усвідомленої диференціації одиниць мовлення, розуміння логіки створення зв'язного висловлювання (діалогічного й монологічного текстів), адекватного ситуації спілкування інтонування речень.

Опанування синтаксичних понять відбувається з урахуванням знань, умінь і навичок, які сформовані при вивченні синтаксису української мови. Аналогічні в українській та російській мові суттєві ознаки тексту (відповідність одній темі, логічність подій, розвиток дій) і речення (група слів, зв'язаних між собою з допомогою запитань, завершеність інформації) дозволяють раціонально організувати опанування цих понять на уроках мови, використовуючи елементи багатомовного навчання: закріпити термінологію

українською мовою та мовою вивчення, практикувати в аналізі готового висловлювання, а потім в самостійній побудові комунікативно затребуваних синтаксичних одиниць. При цьому максимальна увага має приділятися структурі, зв'язності тексту, наявності в ньому основної думки, добору засобів зв'язку між реченнями.

В роботі над реченням передбачається робота над розумінням змісту, побудовою та використанням в мовленні речень, різних за метою висловлювання, а також окличних речень. У ході вивчення молодшими школярами елементів синтаксису доцільно сформувати вміння диференціювати й використовувати однорідні члени й звертання в реченні.

Програма націлює також на спостереження над простими і складними реченнями, на формування практичних умінь розрізняти ці речення в усній і письмовій формі.

Доцільним є з'ясування зв'язку слів у реченні, поширення його за допомогою запитань, а також утворення сполучень слів з прийменниками й без прийменників (у зіставленні з українською мовою), використання їх в реченні.

Вивчення фонетико-графічного матеріалу в початковому курсі російської мови пояснюється необхідністю формування у школярів нормативних читання й письма, дотримання при говорінні норм літературної вимови, розпізнавання лексичного значення слів при зміні звука або наголосу.

Значна увага має приділятися розвитку слухо-артикуляційних навичок: ділити слова на склади, знаходити наголошений голосний, розрізняти на слух й відтворювати звуки виучуваної мови, а також схожі, але не тотожні звуки української мови та мови вивчення, зіставляти звук і відповідну йому букву. Програма початкового навчання не планує застосування повного звуко-буквеного розбору, особливо в письмовій формі. Пріоритет належить усному частковому розбору, спрямованому передусім на удосконалення артикуляційних і правописних навичок (за зразком учителя).

Основне завдання роботи над словом – збагачення й активізація словникового запасу школярів, розвиток вміння заглиблюватися у значення слова, помічати його виразно-зображувальні можливості; розвивати увагу до незнайомих слів, потребу з'ясовувати їх значення, правильно використовувати в мовленні.

Лексикологічні поняття (однозначне й багатозначне слово, пряме і переносне значення, синонім, антонім) вивчаються молодшими школярами з опорою на рідну мову. Спочатку учням пропонують завдання на спостереження за значенням слів (підготовчі словниково-логічні вправи), потім школярі аналізують суттєві ознаки поняття; відповідність виділених слів даному контексту. Метою творчих завдань є закріплення умінь використовувати лексикологічні поняття у власному мовленні, виходячи із ситуації спілкування.

Передбачено роботу над тематичними групами слів, які називають предмети, явища, характерні для національної культури: традиційні народні

ігри, іграшки, забави, елементи народного костюму, предмети домашнього вжитку тощо.

Програма передбачає роботу над найбільш вживаними фразеологічними одиницями (без терміна).

Важливим аспектом навчання є формування й розвиток уміння користуватися різними словниками (шкільним тлумачним словником, словником синонімів, антонімів, перекладними двомовними словниками).

Крім роботи над лексичним значенням, в початковому курсі російської мови здійснюється підготовча робота над граматичним значенням слова (без використання термінів). Школярів навчають розрізняти слова, які відповідають на питання різних частин мови, добирати відповідні групи слів; складати з ними сполучення слів, речення. Заслугує уваги й правильне, відповідне використання службових частин мови – прийменників, сполучників, часток.

Робота над будовою слова здійснюється на пропедевтичному рівні і передбачає проведення підготовчих словотворчих спостережень й ознайомлення школярів із специфікою і роллю в мові кореня, префіксів, суфіксів, закінчень. Розбір слова за будовою необхідно поєднувати з елементами словотворчого аналізу, спостереженнями за роллю префіксів і суфіксів у творенні слів.

Така підготовка має слугувати кращому розумінню значення слова. Необхідно навчити учнів бачити різницю у значеннях споріднених слів з різними префіксами, суфіксами; бачити певну спільність значення неспоріднених слів з тим самим префіксом, з тим самим суфіксом.

У ході роботи над будовою слова продовжується розвиток орфоепічних і правописних навичок, зіставлення вимови і написання слів. Таким чином, робота над будовою слова має бути спрямована не стільки на самостійний розбір слова за будовою, скільки на збагачення й уточнення словникового запасу учнів, правильне використання слова в мовленні, вимову, написання його відповідно до літературних норм.

Формування правописних умінь у молодших школярів передбачає уміння знайти у слові місце розбіжності вимови й написання, визначити спосіб розв'язання орфографічної задачі залежно від типу орфограми (перевіряється чи не перевіряється орфограма тощо), зіставити написане зі зразком. Умовами для правописної роботи є розвинений фонематичний слух учнів, уміння чітко промовити слово за правилами вимови й написання, орфографічна пильність, достатньо сформовані каліграфічні навички, уміння правильно виділяти у слові морфеми для здійснення перевірки написання.

Змістові лінії реалізуються через такі предмети або інтегровані курси:

3 клас – навчальні предмети «Російська мова», «Літературне читання» або інтегрований курс цих навчальних предметів;

4 клас – навчальні предмети «Російська мова», «Літературне читання» або інтегрований курс цих навчальних предметів.

Результати навчання

На кінець II циклу навчання

здобувач/здобувачка початкової освіти (учень/учениця):

- 1) взаємодіє з іншими усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- 2) аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її; сприймає художній текст як засіб збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду;
- 3) висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими письмово та в режимі онлайн, дотримується норм літературної мови;
- 4) досліджує індивідуальне мовлення – своє та інших, використовує це для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх.

№ п/п	II цикл (3-4 класи)	
	Загальні результати навчання здобувачів освіти	Обов'язкові результати навчання здобувачів початкової освіти:
	I. Взаємодія з іншими особами усно, сприйняття і використання інформації Для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	
1.1	Сприймає усну інформацію	Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію
1.2	Перетворює усну інформацію в різні форми повідомлень	Відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями
1.3	Виокремлює інформацію	Виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіа текстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою
1.4	Аналізує та інтерпретує усну інформацію	Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіа текстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб
1.5	Оцінює усну інформацію	Висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіа тексту, обґрунтовує думки, спираючись на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її
1.6	Висловлює і захищає власні погляди	Висловлює власні погляди на предмет обговорення; підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди
1.7	Використовує словесні й несловесні засоби під час представлення своїх думок	Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіа текстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за

		метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів
1.8	Регулює власний емоційний стан	Описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого / побаченого; доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету
2. Сприйняття, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду		
2.1	Сприймає текст	Прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією; володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів
2.2	Аналізує та інтерпретує текст	Пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює прямі висновки на основі інформації, виявленої в тексті; визначає форму і пояснює зміст простих медіа текстів
2.3	Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід	Описує емоційний стан персонажів, співпереживає
2.4	Оцінює текст	Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіа тексту
2.5	Обирає тексти для читання	Визначає мету читання (для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти
2.6	Перетворює інформацію	На основі тексту створює план, таблицю, модель
2.7	Читає творчо	Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час театралізації тощо)
3. Висловлювання думок, почуттів та ставлення, взаємодія з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримання норм літературної мови		
3.1	Створює письмові висловлювання	Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, урахувавши мету та адресата і дотримуючись норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації
3.2	Взаємодіє в режимі реального часу	Створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема веб-сайту закладу загальної середньої освіти

3.3	Редагує письмові тексти	Знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного
4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними явищами, їх аналіз		
4.1	Досліджує мовні явища	Аналізує значення слів з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками; використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання
4.2	Використовує знання з мови у мовленнєвій творчості	Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення

Результати навчання та пропонований зміст з російської мови та читання для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою	
Очікувані результати	Зміст навчання
3 клас 70 год.	
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
Учень/учениця: <i>пояснює</i> , які особливості слухання впливають на результативність спілкування; <i>слухає</i> уважно, не перериваючи співрозмовника, <i>прислухається</i> не лише до слів, але й до тону, темпу, гучності мовлення; <i>розуміє</i> після одного прослуховування зміст речень, текстів, виконуючи такі завдання; <i>зіставляє</i> ілюстрацію і речення, текст; <i>виконує</i> інструкцію, дану в аудіотексті; <i>вибирає</i> один з варіантів в альтернативних питаннях за текстом (про фактичний зміст, тему, основну думку твору, його емоційне забарвлення, специфічні мовні засоби); <i>визначає</i> загальний тон прослуханого тексту, темп, гучність мовлення, <i>пов'язує</i> ці особливості мовлення з його змістом; <i>відповідає на запитання</i> про образи, що виникли в уяві при слуханні; <i>знаходить</i> серед прослуханих слів, сполучень	Сприймання усної інформації. Особливості слухання як виду мовленнєвої діяльності. Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Слухання-розуміння текстів, які належать до художнього, науково-художнього, науково-популярного стилям. Розуміння фактичного змісту, теми, основної думки твору. Оцінювання усної інформації. Створення в уяві образів, картин за змістом прослуханого. Власна думка з приводу прослуханого тексту.

слів, речень ті, що відповідають визначеним ознакам;
групує за визначеною учителем та самостійно визначеною ознакою звуки, слова, сполучення слів, речення, які сприйняті на слух;
ділиться своїми почуттями та емоціями від почутого; *розповідає*, що зацікавило в усному повідомленні;

регулює дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування, *слідкує* за чіткістю дикції;
користується формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням);
дотримується правил спілкування з людьми різного віку;
використовує відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо);
будує свою репліку з урахуванням слів співрозмовника;
пояснює, які особливості мовлення, правила поведінки в діалозі впливають на успішність спілкування;
відтворює в особах, *бере участь* у театралізації діалогів з прослуханих казок, оповідань;
доповнює даний незавершений діалог;
створює діалоги за результатами колективно обговореного можливого змісту, вибору мовних засобів;
оцінює змістовність діалогу, правильність і доцільність використання в діалозі мовних та немовних засобів;
обговорює послідовність виконання спільної роботи, розподілу ролей;
планує в парі або групі хід і способи виконання завдання;
переказує (близько до тексту, вибірково) текст з опорою на допоміжні матеріали (план, ключові сполучення слів та ін.);
переказує самостійно прочитаний текст (20-30 слів);
доповнює переказ, висловлюючи власне ставлення;
складає 3-4 речення за даними словами й самостійно *поєднує* їх у зв'язне висловлювання;
складає зв'язне висловлювання на основі спільної роботи над змістом, мовними

Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення (репліка в діалозі: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, питання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, згода, відмова тощо), етикетними нормами культури спілкування.

Створення усних монологічних висловлень.

Переказ (близько до тексту, вибірково) прослуханого й обговореного розповідного тексту (55-60 слів).

Переказ самостійно прочитаного тексту.

Спільне складання усного висловлювання (3-4 речення).

Самостійне висловлювання на основі життєвого досвіду, вражень від

<p>засобами; оцінює зміст і форму усних висловлювань (з допомогою вчителя)</p>	<p>прочитаних творів, переглянутих фільмів, телепередач тощо.</p>
<p>Змістова лінія «Читаємо»</p>	
<p>Учень / учениця: <i>читає вголос</i> плавно, вимовляючи слова за правилами літературної вимови, дотримуючись інтонації кінця речення, орієнтуючи читання на слухачів; <i>читає мовчки</i> незнайомий текст (після попередньої підготовки), <i>демонструє</i> розуміння прочитаного, виконуючи такі завдання: <i>зіставляє</i> ілюстрацію і фрагмент твору; <i>знаходить</i> серед кількох речень те, яке відповідає визначеному змісту; <i>задає питання</i> за текстом і <i>відповідає на запитання</i>; <i>вибирає</i> один із варіантів альтернативних відповідей за прочитаним текстом (про фактичний зміст, тему, основну думку твору, його емоційне забарвлення); <i>розрізняє</i> відповідність / невідповідність даного плану прочитаного тексту (з допомогою вчителя); <i>розрізняє</i> в тексті відоме та нове; <i>читає, коментує</i> завдання й тексти підручника; <i>пояснює</i> особливості читання вголос і мовчки, зміст вправ, які використовують для їх удосконалення; <i>дотримується правил</i> збереження книжки та гігієни читання; <i>виявляє інтерес, позитивне ставлення</i> до книжки, до читання різножанрових творів; <i>пояснює</i> свої читацькі вподобання (яким темам, жанрам надає переваги); <i>відповідає</i> на запитання, про що (про кого) любить читати; <i>називає</i> своїх улюблених літературних героїв; оцінює художні особливості улюблених творів дитячої літератури</p>	<p>Удосконалення навички читання. Розвиток техніки читання. Опанування продуктивних способів читання – читання цілими словами, читання сполученнями слів. Розширення поля зору. Читання вголос інтонаційно правильно, з дотриманням норм літературної вимови. Читання мовчки без зовнішньої артикуляції. Переглядання тексту. Закріплення умінь стежити за розвитком думки при читанні, передбачати наступне слово, зміст ще не прочитаної частини. Розвиток уяви при читанні. Розуміння фактичного змісту самостійно прочитаного незнайомого тексту – після попередньої підготовки, з опорою на допоміжні матеріали. Робота над текстом (в ході спільного обговорення).</p> <p>Розвиток інтересу до читання художньої літератури. Розширення тематики й жанрового складу дитячого читання. Орієнтовний зміст літературного матеріалу для читання: – твори усної народної творчості ; – художня вітчизняна література сучасних письменників (літературні казки, оповідання); – дитяча періодика (журнали).</p>
<p>Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»</p>	

<p>Учень/учениця: <i>складає 3-4 речення на запропоновану тему й об'єднує їх у текст;</i> <i>переказує текст з опорою на дані сполучення слів, план та ін.;</i> <i>пише висловлювання на довільну тему (після попередньої підготовки);</i> <i>вносить корективи у записаний текст, враховуючи поради учителя, однокласників</i></p>	<p>Формування і розвиток навички письма. Складання 3-4 речень, поєднання їх у текст. Навчальний письмовий переказ (текст на 55-60 слів). Самостійне письмове висловлювання (3-4 речення) на вільну тему</p>
--	--

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

<p>Учень/учениця: <i>сприймає прості медіапродукти (світлина, комікси, дитячі журнали тощо);</i> <i>бере участь в обговоренні змісту і форми медіапродуктів;</i> <i>висловлює свої думки й почуття з приводу простих медіатекстів;</i> <i>створює прості медіапродукти</i></p>	<p>Збагачення уявлень про медіа, медіаграмотність (призначення (мета) і цільова аудиторія (Хто буде це дивитися / слухати? Чому?); правдива і неправдива інформація). Візуальні медіа (книжка як джерело інформації, періодичні друковані видання (журнал, газета), фотографія як джерело інформації (наприклад: пейзаж, портрет, сюжетна світлина), малюнок як джерело інформації. Комікси). Аудіовізуальні медіа (мультфільми, улюблений герой, колір, звук, музика в мультфільмах, критерії добору мультфільмів для перегляду; кіноафіша (інформаційне призначення).</p>
---	---

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

<p>Учень / учениця: <i>визначає тему й основну думку тексту (з опорою на допоміжні матеріали);</i> <i>знаходить в тексті вступ, основну частину, закінчення;</i> <i>ставить питання по тексту;</i> <i>знаходить такі засоби зв'язку речень у тексті: слова он, она, оно, они, этот, повтор слова;</i> <i>використовує засоби зв'язку у власному мовленні</i></p>	<p>Дослідження синтаксичних одиниць, правильне інтонування речень. Тема, основна думка тексту. Структура тексту (зачин, основна частина, закінчення). Зв'язок речень у тексті: синонім, займенники. Питання до тексту (про зміст, значення слів і виразів, зв'язок з життєвим досвідом читача, ставлення до прочитаного). Слова автора і персонажів у тексті з діалогом</p>
--	--

розрізняє за змістом, інтонацією и розділовим знаком речення, яке містить ствердження або заперечення; розповідні, питальні, спонукальні речення; окличні речення;
вимовляє такі речення при читанні вголос;
ставить відповідний до інтонації розділовий знак в кінці речення;
знаходить в реченні пари пов'язаних між собою слів, *ставить питання* від одного слова до іншого;
складає (за зразком) сполучення слів, поєднання яких розрізняється в російській та українській мовах;
складає речення, *використовує* їх у власному мовленні;
знаходить звертання на початку або в кінці речення; *виділяє* звертання при списуванні та письмі по пам'яті;

задає питання про значення слова;
знаходить серед даних слово із зазначеним значенням; пари слів, близьких або протилежних за значенням; стійкі словосполучення;
групує слова, стійкі сполучення слів за даним визначенням;
зіставляє, доповнює тематичну групу слів;
розрізняє схожі, але не однакові слова російської та української мов;
пояснює значення слів з мотивованим значенням (за зразком);
використовує слова тієї чи іншої тематичної групи, стійкі сполучення слів для складання речень і висловлювань на пропоновану тему;

вимовляє слова відповідно до орфоепічних норм, правильно *акцентує* їх;
ділить слово на склади;
визначає наголос у слові (за вчителем і самостійно);
ділить слово на частини для переносу; правильно *переносить* слова;
вимовляє послідовність звуків слова, *виділяє* визначений звук слова (за учителем і самостійно), *вимовляє* приголосні без призвуку голосного;
розрізняє голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння
правильно вимовляє тверді й м'які, дзвінки й глухі приголосні звуки;
розрізняє букви російського та українського алфавітів (назва, звукове значення); *співвідносить* звук і відповідну букву;

Розповідні, питальні і спонукальні речення.

Окличні речення.

Речення із ствердженням або запереченням.

Розділові знаки в кінці речення.

Зв'язок слів у реченні.

Звертання на початку або в кінці речення

Спостереження за лексичним значенням слів.

Дослідження лексичних одиниць, правильне вживання слова у відповідному висловлюванні.

Значення слова. Мотивоване значення слова. Синоніми.

Антоніми. Словник.

Слова російської та української мов, які не співпадають за значенням та/або звучанням, написанням.

Тематичні групи слів.

Найбільш вживані стійкі сполучення слів.

Дослідження мовних звуків, правильна їх вимова.

Вправління у поділі слів на склади.

Дослідження ролі наголосу в словах.

Голосні й приголосні звуки. Дзвінки і глухі, тверді і м'які приголосні.

Звук і буква.

Сильна і слабка позиція голосних і приголосних звуків у слові.

Алфавіт. Розташування слів за алфавітним порядком.

розрізняє сильні й слабкі позиції звуку у слові, *знаходить* ті позиції, що потребують перевірки при написанні;
називає букви за алфавітним порядком, починаючи з будь-якої частини алфавіту;
розташовує слова в алфавітному порядку з урахуванням 2-ї й 3-ї букв;
ставить питання до слів, що належать до різних частин мови;
правильно вимовляє, списує слова в потрібній граматичній формі;
будує сполучення слів, речення, використовуючи слово в потрібній граматичній формі;
знаходить помилку в утворенні форми слова (практично);
перекладає сполучення слів, речення з української мови на російську.

Використання слів у необхідній граматичній формі (практично).

4 клас
70 год.

Очікувані результати

Зміст навчання

Змістова лінія «Взаємодіємо усно»

Учень / учениця:

пояснює, яку роль відіграє уважне слухання, розуміння прослуханого;
розуміє після одного прослуховування зміст речень, текстів, виконуючи такі завдання:
зіставляє ілюстрацію і речення, текст;
виконує з одного прослуховування інструкцію, дану в аудіотексті;
вибирає один з трьох варіантів відповіді на питання по тексту (про фактичний зміст, основну думку твору, образні висловлювання);
встановлює відповідність / невідповідність даного плану прослуханому;
визначає й пояснює загальний тон прослуханого тексту, темп, гучність мовлення;
називає деякі образні слова і вирази з прослуханого тексту;
пояснює, які образи виникли в уяві при слуханні;
висловлює своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту;
розповідає про власні почуття, які викликав прослуханий текст; *пояснює*, чому щось подобається, а щось ні;
використовує доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи;
будує висловлювання з урахуванням інтересів

Сприймання усної інформації.
 Роль слухання як виду мовленнєвої діяльності.
 Слухання-розуміння текстів, що належать до розмовно-побутового, художнього, науково-художнього, науково-популярного стилів (170-250 слів).
 Розуміння фактичного змісту, теми, основної думки твору, а також емоційного забарвлення твору.
 Зв'язок загального тону, темпу, гучності мовлення з його змістом й умовами спілкування.
 Сприймання точного, образного слова.
 Власна думка з приводу прослуханого.
 Розвиток уваги при слуханні, слухової пам'яті.
 Побудова висловлювань, що мають комунікативну спрямованість, орієнтовані на конкретних слухачів.

співрозмовника (слухача);
пояснює, які особливості мовлення, правила поведінки в діалозі впливають на результативність спілкування;
створює діалоги на основі колективного обговорювання можливого змісту (з використанням допоміжних матеріалів);
складає діалоги, що містять опис або міркування, що доповнюють прочитаний або прослуханий текст;
користується формулами мовленнєвого етикету;
використовує відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо);
оцінює змістовність діалогу, правильність й доцільність використання мовних і немовних засобів;
вносить корективи в діалог;
обговорює мету спільної роботи, послідовність її виконання, розподіл ролей, хід і способи виконаної роботи, причини успіхів й невдач;

регулює дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування;
переказує попередньо обговорений текст із опорою на допоміжні матеріали або самостійно;
переказує самостійно прочитаний розповідний текст з елементами опису та / або міркування;
доповнює переказ виявленням власного ставлення;
продумує усне висловлювання за пропонуванням початком, початком і кінцівкою, даним планом, опорним сполученням слів тощо;

розповідає про свої спостереження, враження, події з власного життя;
впевнено висловлює свої думки, *оцінює* зміст і форму усних висловлювань (з допомогою вчителя)

Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.

Оцінювання усної інформації.
 Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.

Створення усних монологічних висловлень. Основні вимоги до усних висловлювань: зв'язність, послідовність, наявність власної позиції, врахування інтересів співрозмовника, ситуації спілкування.

Переказ (близько до тексту, вибірковий) – самостійно або з допомогою плану, серії малюнків, ключових сполучень слів.

Переказ самостійно прочитаного тексту.

Доповнення до переказу (опис або міркування).

Самостійне висловлювання на основі життєвого досвіду, вражень від прочитаних творів, переглянутих фільмів та телепередач та ін.

Змістова лінія «Читаємо»

Учень / учениця:

читає плавно слова, сполучення слів з літерами, схожими й специфічними в російському та українському алфавітах;
читає слово так, як воно пишеться, й *вимовляє* його за правилами літературної вимови;
читає вголос правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти;
пояснює значення більшості слів, ужитих у

Формування навички читання.
 Удосконалення навичок читання.
 Читання вголос. Розуміння фактичного змісту, основної думки, окремих образних висловів тексту.

прямому та переносному значеннях;
знаходить у тексті незнайомі слова, *з'ясовує* їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (з допомогою вчителя);
правильно інтонує прості речення будь-якого виду;
користується найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя);
самостійно читає, практично розрізняє простіші жанрові особливості літературних жанрів (казка, вірш, оповідання), *правильно їх називає, визначає* емоційний настрій;
знає імена й прізвища авторів художніх творів;
виділяє в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, *використовує їх* для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння;
виявляє розуміння фактичного змісту тексту та основних думок художніх і нехудожніх текстів: *розрізняє* відповідність / невідповідність даного плану прочитаному тексту;
складає план твору;
пояснює причино-наслідкові зв'язки;
знаходить в тексті яскраві, художні засоби, *усвідомлює* їх роль;
вибирає один з трьох варіантів відповіді на питання за текстом (про фактичний зміст, тему, основну думку твору, значення образних слів і виразів);
дає характеристику персонажам, висловлюючи оціночні судження;
розповідає про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), *підтверджує* свої думки фактами з тексту;
пов'язує зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом;
передає власне ставлення до подій, вчинків персонажів через ілюстрування, декламацію, рольові ігри, інсценізацію твору чи окремих його епізодів (з використанням вербальних і невербальних засобів художньої виразності);
імпровізує з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, оповідань;
бере участь у колективному обговоренні прочитаного: *зацікавлено й уважно слухає* співрозмовників, *толерантно ставиться* до їхніх

Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів.

Аналіз та інтерпретація змісту текстів.

Мова художнього твору: діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності у тексті (епітети, порівняння (без уведення термінів)), слова і вирази, які характеризують персонажа, події; вірш (рима, ритм, настрій у вірші, сила і тон голосу, темпоритм при читанні вірша, емоційний вплив тощо)

Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.

Робота з дитячою книжкою.

Орієнтовний зміст літературного

<p>думок, пояснює своє розуміння дискусійних питань; розпочинає ознайомлення з новою дитячою книжкою з розглядання її структурних елементів: обкладинки, титульного аркуша, ілюстрацій, змісту (переліку) творів, <i>правильно їх називає</i>; <i>передбачає</i> орієнтовний зміст твору, дитячої книжки за вказаними елементами; <i>розрізняє</i> дитячі книжки за типом видання: книжка-вір, книжка-збірка, енциклопедія, дитячий журнал, словник; <i>добирає</i> для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.; <i>визначає</i> мету свого читання (для проведення цікавого дозвілля, знаходження потрібної інформації та ін.), <i>обирає, читає</i> відповідні книжки, <i>пояснює</i> свій вибір</p>	<p>матеріалу: <i>дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності</i>: – твори усної народної творчості, дитячий фольклор; – твори відомих письменників України та зарубіжжя на актуальні для дітей теми; – художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика; <i>теми дитячого читання</i>: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, дитячі детективи, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології та ін.</p>
--	---

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

<p>Учень / учениця: <i>пише</i> правильно, розбірливо, охайно з однаковим нахилом букв; <i>складає</i> 4-5 речень на запропоновану тему, поєднує їх в текст; <i>переказує</i> текст письмово; <i>доповнює</i> текст, даний для переказу, описом на основі творчої уяви; <i>пише</i> твори-мініатюри на вільну тему; <i>перевіряє</i> (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст; <i>виправляє</i> орфографічні й пунктуаційні помилки, зіставляючи із зразком запису (самостійно і з допомогою вчителя); <i>удосконалює</i> текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів); <i>пояснює</i>, яким має бути письмове висловлювання, зрозуміле й цікаве іншим</p>	<p>Формування і розвиток навички письма. Переказ (текст до 60 слів). Створення власних письмових висловлень. Перевірка й редагування текстів</p>
--	---

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

<p>Учень / учениця: <i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі</p>	<p>Робота з різними джерелами і видами інформації.</p>
--	--

газети, журнали, книжки, довідкові видання;
знаходить у нехудожніх і навчальних текстах
 відповіді на запитання, поставлені вчителем;
здійснює пошук потрібної інформації у дитячих
 довідкових виданнях;
виявляє в тексті і *пояснює* зміст графічної
 інформації (таблиця, схема, емотикони тощо);
аналізує одержану інформацію, звертається до
 дорослих (коли є сумнів) за підтвердженням її
 правдивості, достовірності;
застосовує одержану інформацію в навчальній
 діяльності та практичному досвіді;
перетворює вербальну інформацію із суцільного
 тексту у візуальну (малюнок, кадри до
 мультфільму, таблиця тощо);
сприймає прості медіапродукти;
обговорює зміст і форму простих медіатекстів,
розповідає, про що в них ідеться;
визначає, кому і для чого призначений медіатекст;
пояснює зміст вербальної і невербальної
 інформації в медіапродуктах;
висловлює свої враження від змісту і форми
 медіапродукту;
створює прості медіапродукти (листівка, sms-
 повідомлення, фото, колаж, комікс тощо) з
 допомогою інших

Розширення уявлення про медіа,
 робота з медіапродукцією
 Інтернет (загальне уявлення про
 віртуальне спілкування, етику
 віртуального спілкування, безпеку в
 Інтернеті).
 Комп'ютерні ігри як джерело
 навчання, розвитку і відпочинку.
 Вплив на здоров'я.
 Реклама (вплив реклами на
 поведінку людини, реклама в медіа,
 як захиститися від небажаного
 впливу реклами).
 Зміст і форма медіа текстів
 (елементи форми і їх значення для
 сприйняття основних ідей (колір,
 музика, анімація у мультфільмах),
 музика в рекламі)

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

Учень / учениця:

ділить текст на частини (з опорою на допоміжні
 матеріали), *пояснює* їх зміст, послідовність;
 шукає заголовки до частин тексту;
відновлює послідовність частин деформованому
 тексті;
визначає відповідність / невідповідність частин
 тексту темі;
знаходить у тексті частини змісту, що
 відповідають окремому абзацу, *визначає* в
 суцільному тексті абзаци;
переглядає текст за визначеними ключовими
 словами, *складає* загальне уявлення про його
 зміст;
визначає ключові слова в тексті (у спільній роботі
 вчителя і учнів);
знаходить засоби зв'язку речень у тексті;
поєднує кілька речень в текст, використовуючи
 доцільні засоби зв'язку;
 практично *розрізняє* типи текстів та їх стилістичні
 особливості (з допомогою вчителя);
застосовує знання про текст при побудові
 власних висловлювань;

Удосконалення текстів.
 Частини змісту тексту. Їх
 послідовність, зв'язок між ними.
 Абзац.
 Ключові слова в тексті.
 Зв'язок речень у тексті: синонім,
 слова *он (она, оно, они), этот (эта,
 это, эти), такой (такая, такое,
 такие)*.
 Типи текстів. Практичне
 розпізнавання розповіді, опису,
 міркування

Дослідження синтаксичних

*ставить питання до виділених головних членів речення та до другорядних членів речення; поширює речення за запитаннями; визначає однорідні члени речення; розрізняє засоби зв'язку при однорідних членах (сполучники *и, или, а, но*); читає (вимовляє) інтонаційно правильно речення з однорідними членами; ставить розділовий знак при однорідних членах (при списуванні); конструює складне речення з двох пропонованих простих (без терміну, практично);*

добирає слова з відповідним значенням; слова, що належать до окремих тематичних груп; вибирає з ряду слів те, якому відповідає пропоноване учителем тлумачення значення слова; самостійно пояснює значення слова, стійкі сполучення слів; знаходить у словнику однозначне й багатозначне слово; знаходить серед поданих приклади використання слова у прямому і переносному значенні; складає речення зі стійкими сполученнями слів, зі словом, використаним в різних значеннях (після обговорення значення слова або роботи із словником); знаходить різницю у значеннях російських та українських слів (з допомогою вчителя); оцінює правильно / неправильно вжите слово; удосконалює текст, замінюючи невдало використані слова; ставить питання до слів, що належать до різних частин мови; будує сполучення слів, речення, використовуючи слово в потрібній граматичній формі, використовуючи потрібний прийменник; знаходить помилку в утворенні форми слова (практично, на матеріалі відпрацьованих граматичних форм слова); перекладає сполучення слів, речення з української мови на російську;

одиниць, правильне інтонуювання речень.
Головні (підмет і присудок) та другорядні члени речення.
Речення-репліки в діалогах.
Речення з однорідними членами.
Способи зв'язку між ними.
Розділові знаки при однорідних членах.

Складне речення (без використання терміну). Конструювання складних речень (з двох простих) за зразком, графічною схемою. Кома перед сполучниками.

Дослідження лексичних одиниць, правильне вживання слів у власному висловлюванні.
Багатозначність слова.
Слова з прямим і переносним значенням.
Стійкі сполучення слів (*Вешать нос. Задирает нос. Язык без костей. Молотъ языком.*).

Дослідження граматичного значення слова (пропедевтично). Використання слів у потрібній граматичній формі (практично). Дослідження ролі іменників у мовленні і використання їх у власних висловленнях.
Дослідження виражальних можливостей прикметників, використання їх з метою увиразнення мовлення.
Спостереження за роллю дієслів у мовленні і застосування їх у власних висловленнях.
Дослідження значення в мовленні службових слів і використання їх

називає позначені у слові значущі частини слова;
позначає у слові морфеми після спільного розбору слова з використанням допоміжних матеріалів;
знаходить у переліку пропонованих слів спільнокореневі слова, слова з однаковими префіксами, суфіксами;
вимовляє слово за правилами вимови і знаходить ті позиції у слові, що потребують перевірки;
перевіряє написане (за зразком)

для зв'язку слів у реченні.
Дотримання правил правопису.
Формування уміння перевіряти написане, самостійно оцінювати якість власної роботи.
Значущі частини слова.
Спільнокореневі слова.
Утворення слова з допомогою префікса, суфікса (за зразком).
Спостереження за значенням похідних слів (без терміна).
Використання слів, які неоднаково утворюються в російській та українській мовах.
Написання букв ненаголошених голосних у корні слова.
Написання букв парних дзвінких/глухих приголосних звуків у корні слова.
Написання *ъ, ь* перед *я, ю, е, ё, и*.
Позначення в корні слова приголосних звуків, що не вимовляються.
Написання слів з подвоєними буквами в коні слова.
Перенос слова із сполученням букв приголосних звуків.
Перевірка написаного за зразком.
Розвиток орфографічної та пунктуаційної пильності.